

Ik zocht niets en ik heb het gevonden...

Gen. 28, 10-22

Betel, God is op deze plaats en ik wist het niet

Pelgrimeren.... Tweede luik.

Bedevoarten zijn de oudste vormen van toeristische migratie, en zijn levendig tot vandaag. Dat universeel gebruik, eigen aan elke godsdienst waar ook ter wereld, gaat terug tot de nacht der tijden. Pelgrimages bestuderen valt samen met het bestuderen van de mensengeschiedenis.

Met dit gegeven wou ik een soort overzicht van het pelgrimeren schetsen doorheen de tijd. Met statistieken, opsommingen van heilige oorden, wederzijdse invloeden van godsdiensten, culturele verschijnselen, oorlogen om heilige plaatsen, enz. Maar ik besepte vlug dat het onbegonnen werk is. En daarbij, wat zou het ons brengen?

Vorige week zagen we dat we pelgrims zijn door de vorm van ons lichaam. En dan?

Volgens de godsdiensthistoricus Mircea Eliade is onze wereld niet neutraal, niet zonder betekenis. Hij beschrijft de wereld als een kosmos, gearticuleerd rond een as, lijk een deur op hengsels die zich opent naar een heiligdom, waar mensen en goden elkaar ontmoeten. Pelgrimeren zou dan niets anders betekenen dan terugkeren naar de plaats en de tijd toen de goden de wereld fundeerden, naar de bron, de mysterieuze navel van het universum dat zich uit de chaos opricht. Er verschijnt dan iets van heimwee naar de oorsprong, naar een primitief oerparadijs.

Maar zo is het niet volgens de Bijbelse visie. God is immers aan geen enkele sacrale plaats gebonden, is Hij niet de Schepper van het heelal? Openbaart Hij zich niet als de bevrijder van zijn volk, het gidsend langs zee, gebergte en woestijn uit het slavenland van Farao?

Even stilstaan bij de lezing Gen. 28, 10-22 (de Jakobs ladder), want die vertelt ons zo'n verhaal...

Wat doet Jakob, die geen doetje is? Waar loopt hij naartoe en waarom? Op aanraden van zijn moeder Rebecca vlucht hij naar zijn oom Laban, om de wraak van zijn broer Esaü te ontvluchten en er een vrouw te vinden. Allesbehalve op bedevaart... Onderweg valt hij in slaap en droomt.

Ik ben te rade gegaan bij Marc-Alain Ouaknin.

In een van zijn boeken schrijft hij dat de ladder geplant is **naar de aarde** en waarvan de top tot aan de hemel reikt. Niet: geplant **op** de aarde, maar geplant **naar** de aarde, er is dus een beweging van boven naar beneden, als een telescopische ladder die uit de hemel daalt tot op de aarde, de Rouach van God die leven brengt, die naar beneden schuift als op een glijbaan. Met Gods engelen die stijgen en dalen, wat niet de gewoonte van engelen is, we zien ze eerder andersom: van boven naar beneden... De mens is hier immers verantwoordelijk voor zijn zielsbeweging naar boven, naar de Ontmoeting.

Je ziet ze, die engelen, zo licht, zo luchtig, zo sierlijk... (zoals op ikonen te zien is), boodschappers van een nieuwe belofte die Jakob "met liefde beademt" (zoals we hebben gezongen).

Bij dit verhaal dacht ik spontaan aan het Babel-verhaal, als een echte tegenhanger: - - een stoere toren (geen ladder)

- moeizaam van beneden naar boven gebouwd (niet glijdend van boven naar beneden),
- met slaven aan het werk (geen dansende engelen),
- gebukt onder orders in één en dezelfde tirannieke taal (geen belofte van toekomst,
- met waarschijnlijk een afgodsbeeld van Nimrod er bovenop (geen poort naar de hemel...)
- afgoden hebben geen voeten, zegt de Bijbel op meerdere plaatsen, kunnen niet lopen (en hier een engelenchoreografie...)

Niet te verwonderen dat Jakob wakker schiet en zegt: Jahweh *is* op deze plaats en ik wist het niet... Bethel, huis van El... Hij zal in zijn verder leven de belofte hard nodig hebben! (maar dat is een ander verhaal...)

Deze plaats Bethel wordt een bedevaartsoord, een pelgrimsroute als herinnering aan die eigenste ervaring van Jakob. Let wel, een bedevaartsoord is geen garantie van authenticiteit, want in Bethel zullen later stieren vereerd worden, in concurrentie met de tempel in Jeruzalem...

(Of denk aan de zovele herdenkingsplaatsen van oorlogen, die Patrick terecht heftig irriteren, waar met veel ceremonieel van toeters en blazers de "helden" of liever de "vermoorden" worden vereerd.)

Neem nu iemand die zijn woonplaats verlaat, hij/zij gaat op weg naar een heiligdom om er tot inkeer te komen, zet zijn voeten in de voetstappen van een stichtende figuur, wil delen in zijn ervaring, vereert zijn relikwieën. Op bedevaart dus.

Dat mag, dat kan. Maar zo werkt het niet... Doorgaans niet.

Neen, het is God zelf die, meestal onverwacht, de mens tegemoet komt en die bv Abram om gastvrijheid vraagt. Of: *God is hier, en ik wist het niet.*
Overrompelende ervaring.

En hebben we vorige week niet gehoord hoe Jezus heel Palestina doorkruiste om iedereen nabij te zijn? Het Tempelgedoe was hem niet besteed, misschien wel hier of daar een synagogebezoek... en dan nog, soms liep het slecht af.

Het liefst was hij te gast bij zijn vrienden Lazarus, Martha en Maria, bij Zacheüs, bij Petrus, in een tuin met Maria-Magdalena, op een berg alleen, bij een ziekbed, in een vissersboot, in een of andere herberg op weg naar Emmaüs ... Altijd innoverend, stichtend, creatief, op stap. En zou je hem zoeken, je zou hem niet vinden in een leeg graf...

De schrijver Jean-Christophe Rufin schreef een mooi verslag over zijn weg naar Santiago, getiteld *Onsterfelijke voettocht.*

Ik ben blijven stilstaan bij de zin ***Ik zocht niets en ik heb het gevonden***... Mooi paradox om te duiden hoe het onverwachte ons kan verrassen, meestal in ontmoetingen van mens tot mens.

De eerste, lastige dag op de weg naar Rome, genaamd de Francigena, had het niet gestopt met regenen... Kletsnat belden we 's avonds aan bij een klooster dat vermeld stond als onthaal voor pelgrims. Maar er kwam geen antwoord. Na veel aandringen hoorden we een stem via de parlofoon: *We zijn gesloten, we vieren 15 jaar onthaal van pelgrims, er is geen plaats.*

Daar stonden we dan... met een slappe lach!

Een buurvrouw had ons opgemerkt, en stelde voor ons naar het volgend dorp te voeren. Wie is onze naaste geweest, in de schaduw van een klooster?

Tot vandaag ben ik die dame grenzeloos dankbaar.

Nog een anekdootje?

Eindelijk Santiago in zicht... Je gaat dan recht naar de kathedraal, je omarmt het Santiagobeeld, je daalt in de crypte, je denkt aan al je geliefden, je bidt voor alwie erom gevraagd heeft, je bent dankbaar om de weg die je heeft onderwezen.

Ik ging naar de pelgrimsviering, een plechtige hoogmis, ging er zitten op de grond achter een pilaar en verging in het ritueel van de botafumeiro. Tussen de massa, als een echte, klassieke pelgrim, maar toch ook een beetje als een buitenstaander.

Plots kwam er een vloed van tranen, zo hevig, van zo ver... als van een ontroostbaar kind. Spanning, verdriet, opstapeling van frustraties, confrontatie met de terugkeer, nostalgie van de weg, een soort leegte?

Ik weet het niet... Maar wat ik wel nog weet is dat in die tranenvloed van ellende *mij iemand heeft gezien*, iemand die mij een zakdoek aanreikte, in een stil gebaar vol medeleven. Voor mij gold, als een heel nieuwe, stichtende ervaring:

God is hier, en ik wist het niet!

Ik zocht niets, en... ik werd gevonden!

Neen, de engelen zijn de wereld nog niet uit ...

Buen camino!

Monique de Buck

De Lier, 18 juni 2017

- Eliade Mircea, *Le Sacré et le profane*, vertaling uit het Duits *Das Heilige und das Profane*, Paris, Gallimard, « Idées », 1965 ; rééd. « Folio essais », 1987
- Ouaknin Marc-Alain, *[Corps-âme-esprit] par un juif, choisir la guérison*, Grenoble, Ed. Le Mercure, 2004
- Rufin Jean-Christophe, *Immortelle randonnée, Compostelle malgré moi*, Éd. Gallimard, 2014